

**«FALSAFA (ETIKA, ESTETIKA, MANTIQ)»
FANIDAN
DASTUR**

Tuzuvchilar: prof. N.Mamatov, dots.
A.Hojiboev, dots.
J.Abduxoliqov, dots.
O'.Nosirov, f.f.n.
M.Qahhorova, k. o'q.
S.Yuldasheva,
k. o'q. A.Sultanova, k
o'q. I.Masharipov,
k. o'q. G.Abdullaeva.

Taqrizchilar: prof. S.Mamashokirov,
prof. M.Zaripov,
dots. O'.Shokirov.

Mazkur dastur O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirligi tomonidan tasdiqlangan ijtimoiy-gumanitar fanlarni bakalavrlarga o'qitish normative Soatlari asosida «Falsafa» kafedrasida tomonidan tayyorlangan.

U institutning hamma fakultetlari va bo'limlarida falsafa asoslarini o'qitishga mo'ljallangan.

Dasturda falsafa (etika, estetika, mantiq) fani yuzasidan o'tiladigan ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar soatlar setkasi, mavzular mazmunini tashkil qilgan asosiy masalalar, ularga oid asosiy adabiyotlar, mustaqil ishlarga oid mavzularning mazmuni ham berilgan.

В данной программе излагаются рекомендации и указания по обучению предмета философии (этика, эстетика, логика). Кроме того в ней изложены основные направления тем, как предмет философии, место философии в жизни человека и общества, философские взгляды народов Древнего Востока и Центральной Азии, Европейская философия Средневековья и нового времени, философия развития, философия сознания, познания и общество. В программе приведена необходимая и дополнительная литература по изучению данного предмета.

This curriculum was prepared by the "Philosophy" cathedra of Financial Institute of Uzbekistan based on normative hour of teaching social sciences to bachelors confirmed by Ministry of Higher and specific education of Republic of Uzbekistan. It

is supposed to teach principles of philosophy in all faculties and departments of institute

Curriculum contains hours of lectures and practical work connected with principles of philosophy, main questions which are basis of themes, main literature related to them, contexts of independent studying themes are given.

Dastur Toshkent moliya instituti Ilmiy Kengashida muhokama qilingan va tasdiqlangan (25 aprel 2002 yil 9 - sonli bayonnoma).

1. SO'Z BOSHI

Bakalavrlar tayyorlash bo'yicha qabul qilingan yangi Davlat ta'lim standartining (DTS) o'quv rejasiga muvofiq mazkur fanni o'qitish ko'zda tutilgan. Shu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda ushbu dastur ishlab chiqildi. Iqtisodiy oliy o'quv yurtlari va fakultetlarida keng ixtisosdagi iqtisodchi-bakalavrlarni tayyorlash uchun zarur bo'lgan fanlar orasida

falsafani o'qitish muhim o'rin egallaydi.

Iqtisodchi-bakalavrlar falsafa fanini mukammal egallagandagina, mustaqillikni mustahkamlash hamda kelajagi buyuk davlatni barpo etishda o'zining ongli, ijodiy hissasini qo'sha oladi.

Fanni o'qitishning maqsadi - talabalarda falsafiy dunyoqarashni, tafakkurni shakllantirish, ularda mustaqil fikrlash malakasini hosil qilish hamda iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy hodisalarni falsafaning tamoyillari, qonunlari, kategoriyalari, bilish usullari yordamida tashchil qilishga o'rgatishdan iboratdir.

Vazifasi - iqtisodchi - bakalavrlarga falsafa fanidan saboq berish, jamiyat ijtimoiy-siyosiy hayotini falsafiy tahlil qilish malakasini shakllantirish, falsafa tarixida yaratilgan tafakkur qadriyatlarini bilan tanishtirish, borliq, ong va bilishga aloqador bo'lgan fan yutuqlari bilan qurollantirish, mustaqil tafakkurni qaror toptirish, mustaqillikni mustahkamlash va kelajagi buyuk davlatni yaratish uchun fidoiy insonni shakllantirish.

Boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi. Falsafa (etika, estetika, mantiq) fanini keng ko'lamda va chuqur o'zlashtirish uchun tarix, iqtisodiyot nazariyasi, sotsiologiya, siyosatshunoslik, psixologiya, dinshunoslik, ma'naviyat asoslari va ayniqsa, milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar, kabi fanlarni iqtisodchi bakalavrlar chuqur o'zlashtirishi lozim.

Falsafani (etika, estetika, mantiq) o'zlashtirishda bu ijtimoiy-gumanitar fanlar, bu fanlarni o'zlashtirishda esa falsafa juda muhim rol o'ynaydi.

Falsafa (etika, estetika, mantiq) dasturi DTSga to'la javob beradi.

Seminar mashg'ulotlari bo'yicha bajariladigan ishlar minimal miqdoriga talabalar (3 - badda berilayapti).

Auditoriya mashg'uloti turlarining soatlar hajmi (foizlarda) bo'yicha tavsifalar.

Falsafa (etika, estetika, mantiq) fani uchun o'quv rejasi bo'yicha jami 126 soat, shundan ma'ruza uchun 72 soat, seminar mashg'ulotlari uchun 54 soat, mustaqil ta'lim uchun 63 soat ajratilgan.

Falsafa fanini o'qitish uchun o'quv rejasi bo'yicha uchinchi semestrda 72 soat, shundan ma'ruza uchun 36 soat, seminar mashg'ulotlari uchun 36 soat, mustaqil ta'lim uchun 36 soat ajratilgan. Falsafa (etika, estetika va mantiq) fani uchun to'rtinchi semestrda 54 soat, shundan ma'ruza uchun 36 soat, seminar mashg'ulotlari uchun 18 soat, mustaqil ta'lim uchun 27 soat ajratilgan.

Talabalar bilimini baholash uchun o'tkaziladigan tadbirlari miqdori (5-bandda berilyapti).

Kompyuter, informatsion va boshqa zamonaviy o'qitish texnologiyalarini qo'llash.

Fanlar sabog'ida kompyuter texnikasi, jumladan, videoteka – video – kutubxona va O'TV dan keng foydalaniladi. Ish

dasturlarini tuzishga oid uslubiy tavsiyalar. Uslubiy qo'llanmalar mavjud.

2. FAN DASTURI

I qism (Falsafa)

Falsafa fanining predmeti, uning jamiyat hayotida tutgan o'рни

«Falsafa» atamasining ma'nosi va mazmuni. Falsafiy tafakkur va uning mohiyati. Falsafaning fan sifatida paydo bo'lishi.

«Dunyoqarash» tushunchasining mohiyati. Dunyoqarashning tarixiy shakllari. Afsonaviy, diniy, falsafiy dunyoqarashlar.

Falsafiy dunyoqarash, uning paydo bo'lishi va o'ziga xos xususiyatlari. Falsafiy dunyoqarashning materialistik va idealistik shakllari.

Yangilangan falsafaning asosiy tamoyillari: milliylik va umuminsoniylik, ularning birligi.

O'zbekistonning mustaqillikka erishuvi va istiqlol falsafasining yaratilishi. I.A. Karimov istiqlol falsafasining asoschisi. O'zbekistonning o'ziga xos va o'ziga mos taraqqiyotida mustaqillik falsafasining o'рни va ahamiyati.

Hozirgi kunda yoshlarimizda mustaqillik tafakkuri va tafakkur mustaqilligini shakllantirishda, ularni komil inson qilib tarbiyalashda falsafiy dunyoqarashning roli.

Qadimgi Sharq va Markaziy Osiyo, Qadimgi Yunon va Rim xalqlari falsafasi

Qadimgi Bobil va Misrda ilk falsafiy qarashlarning vujudga kelishi, ularda olam va odam munosabatlarining ifodalanishi.

Qadimgi Hindistonda diniy-falsafiy ta'limotlarning paydo bo'lishi. Hinduizm, buddizm, joynizm, lakoyata, chorvaka ta'limotlarining mohiyati.

Qadimgi Xitoyda paydo bo'lgan falsafiy oqimlar: daosizm, konfutsiylik, maosizm.

Qadimgi Turonda paydo bo'lgan diniy-falsafi ta'limotlar: zardushtiylik, moniylik va mazdakchilik.

Zardushtiylikning muqaddas kitobi - «Avestoda» olam va odam, tabiat va inson, inson va jamiyat munosabatlarining tahlili. Moniy ta'limotining mohiyati. Mazdak ta'limotida tenglik va adolat g'oyalari.

Qadimgi Yunonistonda falsafiy fikrning paydo bo'lishi va rivojlanishi. Yunon faylasuflarining borliq va uni bilish haqidagi ta'limotlari: Geraklit va Pifagor. Falsafada atomistik ta'limotning vujudga kelishi: Levkip va Demokrit.

Yunon falsafasining dialektik xarakteri. *Epikurning falsafiy-axloqiy qarashlari. Yunonistonda falsafiy fikrlar taraqqiyotida Sokrat, Platon va Aristotelning tutgan o'рни.*

Qadimgi Rim falsafasi. Lukretsiy Kar va uning tabiat falsafasi. Tsitsironning eklektik falsafiy qarashlari. Rim faylasufi Plotinning emanatsiya ta'limoti. Emanatsiya ta'limoti-ning o'rta asr musulmon Sharqi falsafasiga ta'siri.

O'rta asrlar Sharqi va Evropa xalqlari falsafasi

Ilk o'rta asrlarda Sharqda islom ilohiyoti falsafasining paydo bo'lishi. Arab musulmon uyg'onishi. Qur'on - o'rta asr arab musulmon falsafasining g'oyaviy zamini.

Islom va uning asosiy mazhablari. Mutakallimchilar va mutazilliylar.

Islom va kalom falsafasi. Mashshoyunlar va tabiyunlar.

O'rta asr Sharq falsafasi, uning o'ziga xos xususiyatlari va mohiyati. Al-Kindiy; Ar-Roziyning falsafiy qarashlari; Al-G'azzoliyning falsafiy- ilohiy qarashlari; o'rta asrlar G'arbiy Evropada vujudga kelgan arab falsafasi. Ibn-Rushdning falsafiy qarashlari.

O'rta asrlar Evropa falsafasi. Evropada feodal ijtimoiy munosabatlarning vujudga kelishi. Dinning ijtimoiy hayotda bosh mafkuraga aylanishi. Falsafaning din xizmatkoriga aylanishi va sxolastik tus olishi, unda nominalizm va realizm oqimlarining paydo bo'lishi, ular o'rtasidagi bahs mavzusi bo'lgan «universal tushunchalar» masalasi.

Foma Akvinskiyning falsafiy ta'limoti: jonning o'lmasligi, ruhning abadiyligi, «tabiatdan tashqari aql» va «tabiat aqli» g'oyalari.

IX - XII asrlar Markaziy Osiyo xalqlari falsafasi

IX - XII asrlar Markaziy Osiyo xalqlari falsafasi. IX - XII asrlarda Markaziy Osiyoning jahon tsivilizatsiyasi markazlaridan biriga aylanishi. Mustaqil davlatlarning paydo bo'lishi. Diniy va dunyoviy ilmlarning taraqqiy etishi. Tabiiy ilmlarning rivoji. Islom falsafasi rivojida Markaziy Osiyo mutafakkirlari: Ismoil al-Buxoriy, Abu Iso at-Termiziy, va Burxoniddin al-Marg'inoniylarning xizmati.

Muhammad ibn Muso al - Xorazmiy, Ahmad Farg'oniy, Abu Nosr Muhammad al-Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sinolarning tabiiy-ilmiy va falsafiy qarashlari, ularning jahon ilm-fani va falsafiy fikrlar taraqqiyotiga qo'shgan buyuk hissalar.

Tasavvuf falsafasi. Amir Temur va Temuriylar davri Markaziy Osiyo xalqlari falsafasi

Tasavvuf ta'limoti. Tasavvufda komil inson muammosi. Tasavvufda diniylik va dunyoviylik. Markaziy Osiyoda tasavvuf ta'limoti va uning asosiy yo'nalishlari: yassaviya, kubraviya va naqshbandiya, ularning jamiyatdagi o'rni va bugungi mustaqillik davridagi ahamiyati.

XIV asrning 70 yillarida Markaziy Osiyo xalqlarining mo'g'ul mustamlakachiligiga qarshi kurashining kuchayishi. Amir Temurning Markaziy Osiyo xalqlari mustaqilligi uchun siyosiy kurash maydoniga chiqishi.

Amir Temur – haloskor, o'zbek davlatchiligining asoschisi, yaratuvchi buyuk siymo, uning “Kuch - adolatda” shiori. A. Temur saltanati davrida ilm-fanga, san'atga va madaniyatga, ma'naviyatiga e'tibor, ilm-fan, san'at va madaniyat vakillariga homiylik. “Temur tuzuklari” asarining falsafiy ahamiyati va milliy g'oya masalasining qo'yilishi.

Amir Temur va temuriylar davrida tabiiy-ilmiy va ijtimoiy falsafiy qarashlarning rivojlanishi. Qozizoda Rumi, Mansur Koshiy, Mirzo Ulug'bek va Ali Qushchilarning tabiatshunoslik, matematika, falakiyot fanlariga qo'shgan hissasi. Bu davrda ijtimoiy-falsafiy qarashlar rivoji. Sa'diddin Taftazoniy va Mirsaid Sharif Jurjoniylarning falsafiy qarashlari. San'at va madaniyatning gullab yashnashi. *Alisher Navoiyning olam va odam, inson va jamiyat, komil inson muammosi, fozil jamoa va adolatli shoh to'g'risidagi ijtimoiy-falsafiy qarashlari va ularning bugungi kundagi ahamiyati.*

G'arbiy Evropadagi Uyg'onish davri va yangi zamon falsafasi

Uyg'onish davri falsafasi. XV-XVI asrlarda Evropada ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar: kapitalistik taraqqiyotning boshlanishi. Tabiatshunoslik fanlarining rivojlanishi, ularning ijtimoiy-falsafiy fikrlar rivojiga ta'siri. Falsafada sxolastikaga zid yo'nalishning shakllanishi. N.Kopernik, J.Bruno va G.Galileylarning tabiiy-ilmiy qarashlarining falsafiy ahamiyati.

XVII - XVIII asrlar yangi zamon falsafasi. Falsafada empirizm va ratsionalizm oqimlari: F. Bekon, Dj. Lokk, T. Gobbs, R. Dekart, B. Spinozalarning falsafiy qarashlari. XVIII asr frantsuz ma'rifatparvarlari falsafasi: Volter, Russo, Lametriy, Didro, Gelvetsiy va Golbaxlarning falsafiy qarashlari.

Nemis mumtoz falsafasi

Nemis mumtoz falsafasining vujudga kelishi, uning asosiy xususiyatlari. I.Kant – nemis mumtoz falsafasining asoschisi. Kant ijodining ikki davri: “tanqidiy falsafagacha” va “tanqidiy falsafa” davri. Kantning tabiiy- ilmiy va falsafiy qarashlari. Uning bilish nazariyasi va ijtimoiy-axloqiy ta’limoti.

F.Gegelfalsafasi. Gegel falsafasining mohiyati: tafakkurning borliq bilan aynanligi. Gegelning dialektik metodi. Gegel falsafasining ziddiyatli tomonlari.

L. Feyerbax-nemis mumtoz falsafasining so’nggi vakili. Feyrbax falsafasi, uning antropologik xarakteri. *L.Feyerbax-ning tabiat va inson haqidagi falsafiy ta’limoti, uning bilish nazariyasi va axloqiy qarashlari.*

XVII - XX asrlarda Turkiston xalqlari ijtimoiy - falsafiy tafakkuri taraqqiyoti tarixi

XVII-XX asr boshlaridagi Markaziy Osiyoda hukm surgan ijtimoiy - siyosiy muhit, uning ijtimoiy-falsafiy fikrlar taraqqiyotiga ta’siri.

Mirza Bedilning ijtimoiy-falsafiy qarashlari. Bedil panteizmining o’ziga xos xususiyatlari.

Boborahim Mashrabning falsafiy qarashlari. Mashrab ijodida hurfikrlilik, insonparvarlik g’oyalarning ifodalanishi.

Markaziy Osiyoning amirlik va xonliklarga bo’linib ketishi. Ulardagi ijtimoiy-madaniy va siyosiy jarayonlar. Qo’qon ijtimoiy-adabiy muhiti. Uvaysiy, Nodirabegimlarning ijtimoiy-falsafiy qarashlari. Xiva ijtimoiy-adabiy muhiti: Feruz, Komil Xorazmiy, Ogahiyning gumanistik qarashlari.

XIX asrning ikkinchi yarmi-XX asrning boshlarida Turkistonda ijtimoiy- siyosiy va madaniy hayot. Turkistonning chorizm tomonidan istilosi va uning mustamlaka o’lkaga aylanishi. Ma’rifatparvarlik va jadidchilik harakatlarining paydo bo’li-shi. Ahmad Donish, Sattorxon, Muqimiy, Furqat, Avaz O’tar va Zavqiylarning ma’rifatparvarlik g’oyalari. Jadidchilikning milliy uyg’onish, milliy tiklanish va milliy poklanish g’oyalari. Jadidchilarning ozodlik, mustaqillik uchun kurashi. Behbudiy, Munavvar Qori, Abdurauf Fitrat, Cho’lpon, Abdulla Qodiriy, Abdulla Avloniyning ijtimoiy-falsafiy fikrlari.

Jadidchilik g'oyalarining milliy ongning o'sishiga, milliy g'oyalarning rivojlanishiga ta'siri.

XX asr jahon falsafasi

XX asrdagi ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy hayot, ilm-fan va texnika taraqqiyoti, ularning falsafiy tafakkurda aks etishi.

XX asrda paydo bo'lgan falsafiy yo'nalishlar, oqimlar va ta'limotlar, ularning asosiy xususiyatlari. Klassik falsafiy tafakkur o'rnini noklassik falsafiy tafakkurning olishi. Aql va fanga munosabat - ratsionalizm va irratsionalizm. Ilmiy-texnik aqlga sig'inish, uning muholiflari. Stsientizm va antistsientizm, texnokratik va antitexnokratik utopiyalar.

Hayot falsafasi. A.Bergson va O.Shpenglarning falsafiy ta'limotlari. Pragmatizm falsafasi. Ch.Pirs, U.Jeymis, J.Dyuining falsafiy qarashlari. Neopozitivizm falsafasi. M.Shlik – neopozitivizm asoschisi. Fan falsafasi. A.Ayer, L.Vitgenshteynning falsafiy qarashlari. Semantik falsafa. Gusserl – fenomenalogiya maktabining asoschisi. Postpozitivizm.

K.Popper.

Ekzistentsializm falsafasi. K.Yaspers, M.Xaydegger, G.Marsel, J.Sartr ekzistentsializmi.

Neotomizm – XX asr din falsafasi. Neotomizm falsafasining tamoyillari, uning an'anaviy va noan'anaviy yo'nalishlari.

Milliy mustaqillik falsafasi. I.Karimov – milliy mustaqillik falsafasining asoschisi. Mustaqillik falsafasi-ning milliylik va umuminsoniylik tamoyillari.

Falsafada borliq muammosi

“Borliq” tushunchasining mohiyati. Ontologiya - borliq haqidagi falsafiy ta'limot. Borliqning diniy, ilmiy va falsafiy talqinlari.

Borliqning moddiy va ma'naviy turlari. Moddiy borliq va substantsiya. Substantsiya muammosini hal qilishda monistik, dualistik va plyuralistik qarashlar.

Borliqning mavjudlik shakllari va usullari. Harakat - borliqning mavjudlik usuli. “Harakat”, “o'zgarish” tushunchalari. Harakat va tinchlik, barqarorlik. Harakatning asosiy turlari va shakllari.

Fazo va vaqt-borliqning mavjudlik shakli. Fazo, vaqt va harakatning bog'liqligi.

Dunyoning birligi muammosi. Moddiy va ruhiy dunyo; tushunchalari. Dunyoning bir butunligini asoslovchi falsafiy ta'limotlar va ularning borliqni bilishdagi ahamiyati. Moddiy dunyoni bilishda iqtisodiy ta'limotlarning o'rni va roli.

Taraqqiyot falsafasi

Taraqqiyot va aloqadorlik haqidagi qarashlarning paydo bo'lishi.

“Aloqadorlik”, “o'zgarish” va “rivojlanish” tushunchalari. Taraqqiyot to'g'risidagi turlicha qarashlar, kontseptsiyalar, nazariyalarning vujudga kelishi. *Dialektika - aloqadorlik va taraqqiyot to'g'risidagi ta'limot. Dialektika insonni, borliqni tushunish va tushuntirish usuli sifatida.*

Ob'ektiv va sub'ektiv dialektika, ularning o'zaro munosabati.

Metafizika, uning asosiy tushunchalari va tamoyillari. Klassik va hozirgi zamon falsafasida dialektika va metafizika masalalari. Dialektika va metafizika, determinizm va indeterminizm, relyativizm va sinergetikaning jahon falsafasi uchun ahamiyati.

“Kategoriya” tushunchasi. Universal aloqadorliklarni ifodalovchi dialektika kategoriyalari: yakkalik, xususiylik va umumiylik; mohiyat va hodisa; mazmun va shakl. Strukturaviy aloqadorliklarni ifodalovchi dialektika kategoriyalari: butun va qism; sistema, struktura va element. Deterministik aloqadorlik-larni ifodalovchi dialektika kategoriyalari: sabab va oqibat; zaruriyat va tasodif; imkoniyat va voqelik.

“Qonun” va «Qonuniyat» tushunchasi. *Qonunlarning turlari: tabiat, jamiyat va tafakkur qonunlari. Ob'ektiv va sub'ektiv qonunlar.*

Miqdor va sifat o'zgarishlarining o'zaro bir-biriga o'tishi qonuni. “Miqdor”, “sifat”, “me'yor” va “sakrash” tushunchalari, ularning o'zaro munosabati. Taraqqiyot jarayonida ularning o'rni va roli. O'zbekistonning o'ziga xos taraqqiyot yo'li, uning tadrijiy xarakteri.

Voqeylik va o'zgarish jarayonida ayniyat, va ziddiyat dialektikasi. Ayniyat, tafovut, qarama-qarshilik, ziddiyat tushunchalari va ularning o'zaro munosabati. Ziddiyatlarning turlari. I.A. Karimov o'zgarishlarning ziddiyatli xarakteri, uni echish yo'llari to'g'risida. Mustaqillik va jamiyatning tadrijiy taraqqiyoti.

O'zgarish va taraqqiyot jarayonida o'z-o'zini inkor etish tamoyili. “Inkor”, “inkorni inkor”, “sintez” tushunchalari. Inkorni inkor dialektikasi: dialektik va metafizik inkor. Vorislik-eskining inkori va yangilikning

shakllanishi sifatida. *Mustaqillikni mustahkamlash jarayonida vorislik va yangilashning o'ziga xos xususiyatlari. Bu jarayonning istiqbol mafkurasini shakllantirish va komil inson tarbiyasi uchun ahamiyati.*

Falsafada inson muammosi

Inson – «Falsafa»ning bosh o'rganish ob'ekti. Insonni falsafiy o'rganishning hayotiy zaruriyati. Inson muammosini falsafiy tahlil qilishning mohiyati va uning o'ziga xos xususiyatlari.

“Inson” tushunchasi, uning “individ”, “odam”, “shaxs” tushunchalariga nisbati, ularning o'zaro munosabati.

Insonning tabiiy-biologik, ruhiy-ma'naviy va ijtimoiy jihatlari. Inson – bioruhiy ijtimoiy mavjudot sifatida. Insonning paydo bo'lishida mehnat, nutq, axloq, madaniyat va ma'naviyatning o'rni.

Insonning ehtiyojlari, manfaatlari, maqsadlari, orzu-umidlari va vazifalari. Insoniylik, insonparvarlik.

Inson hayotining ma'nosi, mazmuni va mohiyati. Inson oliy qadriyat sifatida. Inson qadr-qimmatini. Insonning jamiyatdagi o'rni.

Mustaqil O'zbekistonda inson qadri, huquqlari va erkinliklari, ularning kafolotlari. O'zbekistonda o'tkazilayotgan islohotlar-inson manfaatlarini ko'zlab amalga oshirilayotgan jarayon. O'zbekistonda inson manfaati yo'lida ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot qurish davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishidir.

Falsafada ong muammosi

Falsafada ong muammosining qo'yilishi va uning o'ziga xos tomonlari: unga diniy, tabiiy-ilmiy va falsafiy yondashuv.

Ongning paydo bo'lishi. Ong va inson miyasi. Ong – inson miyasining xossasi, uning funksiyasi.

Ong va in'ikos. Ong va ruhiyat. Ong – in'ikosning oliy ruhiy shakli. Ong – insonning o'zini va atrof-muhitni anglashi.

Ongning ijtimoiy jihati. Ong – ijtimoiy taraqqiyot mahsuli. Ongning shakllanishi va rivojlanishida mehnat, ijtimoiy faoliyat va tilning roli.

Ongning strukturasi: sezgilar, idrok, his, tasavvur, iroda, xayol, xotira, tafakkur.

Ong, ong osti ong, ongsizlik, ularning inson faoliyatida o'zaro munosabati. Ong va insonning “Meni”, ong va insonning o'z-o'zini anglashi. O'z-o'zini anglashning darajalari. Milliy ong va milliy o'z-o'zini anglash.

Mustaqillik sharoitida milliy ong va milliy o'z-o'zini anglashning ahamiyati.

Ongning shakllari va darajalari. Oddiy ong, ommaviy ong, nazariy ong. Ijtimoiy ruhiyat va mafkura. Individual va ijtimoiy ong. Ijtimoiy ongning asosiy shakllari, ularning farqlari va o'zaro aloqadorligi.

Ongning ijodiy xarakteri. Ong va ijod. Ijodning tabiati va mohiyati. Qobiliyat, iste'dod, talant. Inson ongining ijodiy imkoniyatlari.

Bilish nazariyasi

Inson bilishining tabiati va mohiyati. Amaliyot – inson bilishining asosi, maqsadi, uni vujudga keltiruvchi asosiy omil.

Bilishning sub'ekti, ob'ekti va predmeti, ularning o'zaro munosabati. Bilishda sub'ektning faolligi.

Bilish va bilim. Bilim – bilishning natijasi. Gnossologiya – bilish to'g'risidagi ta'limot.

Inson bilishining turlari va shakllari. Oddiy bilish, ilmiy bilish, intuitiv bilish va g'oyibona bilish. Bilishning asosiy bosqichlari: hissiy bilish va aqliy bilish, ularning o'ziga xos xususiyatlari.

Bilishning dialektik xarakteri. Bilish jarayoni. Borliq va bilishning ziddiyatlari. Bilishning bilmaslikdan bilishga, kam bilishdan ko'proq bilishga, yuzaki bilishdan chuqurroq bilishga, hodisani bilishdan mohiyatni bilishga, oddiy bilishdan ilmiy bilishga, hissiy bilishdan aqliy bilishga, empirik bilishdan nazariy bilish tomon borishi.

Bilish va haqiqat. “Haqiqat” tushunchasi. Haqiqatning turli shakllari: nisbiy haqiqat, mutlaq haqiqat, ularning o'zaro munosabati. Haqiqat va xato. Haqiqatning konkretligi. Haqiqat-ning mezonlari. Amaliyot – haqiqatning asosiy mezoni. Haqiqatga erishish – inson bilishining asosiy maqsadi. Haqiqat va baholash. Baholashda haqiqatning o'rni.

Ilmiy bilish, uning mohiyati, usullari va asosiy shakllari. “Ilmiy bilish” tushunchasi. Ilmiy bilishning empirik va nazariy darajalari, ularning o'ziga xos usullari: kuzatish, eksperiment, taqqoslash, turlarga, guruhlarga ajratish; analiz va sintez, induksiya va deduktsiya, analogiya, umumlashtirish, mavhumlashtirish, konkretlashtirish, modellashtirish, formallashtirish, matematiklashtirish.

Ilmiy bilishning asosiy shakllari: fakt, g'oya, muammo, gipoteza, nazariya va ilmiy oldindan ko'rish.

Fan – ilmiy bilishning maxsus shakli. Tabiatshunoslik, ijtimoiy, gumanitar va texnika fanlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Fanlar

falsafasi va metodologiyasi. Falsafiy hermenevtika. Fan tili. Fan sotsiologiyasi.

Ijtimoiy bilish va uning o'ziga xos xususiyatlari. Ijtimoiy bilishda ijtimoiy ehtiyojlar, manfaatlar, maqsadlar, reja va dasturlarning o'rni va roli. Ijtimoiy bilishda amaliyot va nazariyaning ahamiyati. Ijtimoiy bilishda haqiqatning o'ziga xos tomonlari: tarixiy haqiqat, hayot haqiqati, badiiy haqiqat. Ijtimoiy bilishning o'ziga xos usullari: qiyosiy-tarixiy usul, tarixiylik va mantiqiylik, ijtimoiy tajriba, ijtimoiy eksperiment, sotsiologik tadqiqot, ekstrapolyatsiya, sistemali yondashuv, prognozlash.

Ijtimoiy bilish va uning usullarining O'zbekistonning o'ziga xos taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyati.

II qism

(Etika)

Etikaning predmeti va asosiy vazifalari

Etika axloq xaqidagi ilmiy nazariyadir.

Etika - falsafiy fan. Etika fanining predmeti axloq, uning kelib chiqishi va mavjudlik qonuniyatlaridir. U axloqning sifat chegaralarini tavsiflaydi axloq va odobni tahlil qiladi, insonni ma'lum tamoyillarga ko'ra tarbiyalash to'g'risidagi malakani shakllantiradi.

Axloq, uning ijtimoiy mazmuni, tizimi va funktsiyasi, axloq kategoriyalari, kasb etikasi, axloqiy tarbiya, uning mohiyati, metodlari va vositalari etika fanining tarkibiy qismlari sifatida.

Etikaning boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlar – filosofiya, milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar, sotsiologiya, sotsial psixologiya, pedagogika, huquqshunoslik, tarix, adabiyot, etnografiya, etika va h.k. lar bilan aloqasi.

Etikaning milliy va umuminsoniy xarakteri. Axloqiy ideal va uning qadri. Axloqsizlik va unga qarshi kurashda etikaning ahamiyati.

Etikaning axloqiy dunyoqarashni shakllantiruvchi fan ekanligi. O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini qaror toptirishda va komil insonni shakllantirishda axloqiy dunyoqarashning o'rni va roli.

Axloqning mohiyati, tizimi va funksiyasi

Axloq kishilarning o'zaro hamda kishilar bilan jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning o'ziga xos ijtimoiy ifodasi, kishi hulqini idora qilish vazifasini bajaruvchi axloqiy ong, axloqiy amaliyot, axloqiy munosabatlar birligi ekanligi.

Ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida axloqning ishtirok etishligi va uning ko'p funktsiyaliligi.

Axloqiy ong va uning mazmuni. Individual va ijtimoiy axloqiy ong va ular o'rtasidagi bog'liqlik. Ijtimoiy hayotda axloqiy tuyg'u, hissiyot va ishonchning o'rni. Axloqiy ideal va hayot. *Axloqiy idealda umuminsoniylik, milliylik va individuallik nisbati. Mamlakatimiz xalqlarining axloqiy ideali.*

Axloqiy amaliyot amalda namoyon bo'lguvchi axloq ekanligi.

Axloqiy shartlar va ijtimoiy hayot. Axloqiy xulq - kishilarning ongi va irodasi bilan belgilanadigan axloqiy hatti-harakatlarning yig'indisi sifatida.

Axloqiy munosabatlar ijtimoiy munosabatlarning o'ziga xos jihati ekanligi. Axloqiy munosabatlarning o'tkinchi va turg'un shakllari. Axloqiy munosabatlarning boshqaruv va muhofaza vazifalari.

Axloqiy munosabatlar sistemasida axloqiy normaning o'rni va roli. Axloqiy normaning ijtimoiy tabiati. Axloqiy tamoyillar va axloqiy norma. Axloqiy norma va axloqiy baho. Axloqiy bahoda ilmning, bilimning, odat va an'analarning o'rni.

Axloqiy ishonchning inson qalb nidosi ekanligi. Kelajagi buyuk davlatni qaror toptirishda axloqiy ishonchning ahamiyati.

Axloqning idora, tarbiyaviy, bilish, baholash, motivatsion, kommunikativ va prognostik vazifalari. Axloq vazifalarining ijtimoiy yo'naltirilganligi. Komil insonni shakllantirish axloqning doimiy o'zgarmas, bosh vazifasi ekanligi.

Etikaning asosiy kategoriyalari

Etika kategoriyalari axloqning eng muhim jihatlari, xususiyatlari va unsurlarini ifodalovchi tushunchalar ekanligi. Etika kategoriyalarining ijtimoiy tabiati va ularning axloqiy takomil jarayonida mazmunan boyib borishi.

Etika kategoriyalari tizimi. Yaxshilik va yomonlik kategoriyalarining mazmuni, ular mazmunining tarixan o'zgaruvchanligi. Kelajagi buyuk davlatni qurish ko'p jihatdan qaror topayotgan yaxshilikning yomonlikni qay darajada siqib chiqarishiga bog'liq ekanligi.

Adolat - tenglikning haqiqiy va taqdirlashning zaruriy o'lchovi sifatida. Adolatning axloqiy munosabatlar regulyatori ekanligi. Adolat tushunchasining mazmuni. Mustaqillik va jamiyatda ijtimoiy adolat tantanasi.

Burch, uning mazmuni va vazifasi. Burchning shakllari. Burchning ijtimoiy manfaat, shaxsning jamiyat oldidagi vazifasi bilan bog'liqligi. Vatan ravnaqi, yurt tinchligi va fuqaroviy burch.

Or-nomus va qadr-qimmatning shaxs bilan jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishi, kishilar xulqiga ta'sir ko'rsatish vositasi ekanligi. Mustaqil davlatimizning kishilarda qadr-qimmat, or-nomus tuyg'ularining yuksalishiga g'amxo'rlik qilishi.

Vijdon kategoriyasining mazmuni. Insoniy madaniyatning o'sishi bilan vijdon tushunchasining boyib borishi. Uning baho, buyruq, motiv va emotiv xarakterga egaligi.

Hayotning ma'nosi – inson hayotiy faoliyatining umumiy yo'nalishi, uning o'z oldiga qo'yadigan asosiy vazifa ekanligi. Inson hayoti ma'nosida uning o'z xalqi baxti, Vatanining taraqqiyoti uchun kurashining o'rni.

Baxt keng mazmunda inson hayotining umumiy bahosi ekanligi. Baxtning ob'ektiv, sub'ektiv, ijtimoiy, individual, ratsional va emotsional jihatlari. Mustaqillik sharoitida baxtni to'la-to'kis ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.

Tadbirkorlik etikasi

Tadbirkorlik etikasining mazmuni va uning axloq tizimida tutgan o'rnini. Amaliy etika va kasbiy axloqning turlari. Pedagoglar, tibbiyot xodimlari, boshqaruv, adliya xodimlari, ilmiy, savdo axloqi. Bank xodimlari, auditorlar, soliq va sug'urta xodimlari etikasi.

Tadbirkorlik axloqining paydo bo'lishi. Tadbirkorlik etikasining bahs mavzui. Tadbirkor shaxsi va uning tiplari: tadbirkor, tadbirkor-meshchan, tadbirkor-byurokrat. Tadbirkorning axloqiy qiyofasi. Tadbirkorning burchi va vijdoni, sha'ni va or-nomusi. Tadbirkor mas'uliyati va adolat.

Tadbirkorlik va Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi, insoniy komillik, ijtimoiy hamkorlik, millatlararo totuvlik, diniy bag'rikenglik.

Tadbirkorlik etikasida insonparvarlik, umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi va milliy qadriyatlarga sodiqlik.

I.Karimov asarlarida tadbirkor burchi va mas'uliyati masalalarining yoritilishi.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida tadbirkor axloqi rolining yanada oshib borishi.

Barkamol avlod tarbiyasi va axloqiy kamolot

Barkamol inson tushunchasi va uning mazmuni.

Axloqiy tarbiya, uning mohiyati, maqsadi. Axloqiy tarbiya - jamiyatning shaxsga nisbatan talablarining uning ichki e'tiqodiga aylanishini maqsadga muvofiq yo'naltiruvchi jarayon sifatida.

I.Karimov axloqiy tarbiyani yoshlar ongiga singdirishning asosiy yo'nalishlari haqida.

Oila, maktabgacha ta'lim, maktab, oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlari, mehnat jamoalari, mahallalar barkamol avlodni shakllantirishning o'ziga xos sohalari ekanligi. Axloqiy tarbiya yo'nalishlari va ularning har birini maqsadga muvofiq, uzviy bog'liq holda tashkil etishning nazariy va amaliy masalalari.

Axloqiy tarbiyani tashkil etishda madaniy-ma'rifiy muassasalar, ommaviy axborot vositalari va boshqalarning o'rnini va roli. Ijtimoiy-gumanitar fanlar axloqiy tarbiyaning muhim vositasi ekanligi.

Axloqiy tarbiyada tarbiyachining ma'naviy salohiyati. Sog'lom muloqot muhiti, gap va amaliyot birligi, ijtimoiy adolat hayotiyiligining ahamiyati.

Axloqiy tarbiyaning ijtimoiy, pedagogik, psixologik usullari.

Axloqiy tarbiya hayotiyiligini ta'minlashda jamoaning shaxsga, shaxsning jamoaga ta'siri. Tarbiyalanuvchining ijtimoiy faolligini, insonparvarlik va vatanparvarligini oshirish, g'ayri axloqiy xulq-atvor, xatti-harakatlarga qarshi kurash uslublari sifatida.

Axloqiy tarbiyaning izchilligi va kompleksligi. Uni muntazam kuzatib va baholab borish, takomillashtirish, rejalashtirish axloqiy tarbiya samaradorligini oshirishning zamini ekanligi.

III qism

(Estetika)

Estetikaning predmeti va ijtimoiy hayotdagi o'rni

Estetikaning inson tomonidan borliqni go'zallik qonunlariga ko'ra o'zlashtirish to'g'risidagi fan ekanligi. Estetika fanining predmeti to'g'risidagi qarashlar evolyutsiyasi.

Estetikada sub'ekt va ob'ekt munosabatining o'ziga xosligi. Voqelikning estetik in'ikosi. Inson faoliyatida estetik manbaaning mavjudligi. Estetik ob'ekt va uning mazmuni. Estetik munosabat tizimida sub'ekt va uning o'rni. Estetik munosabat va uning mazmuni. Estetik munosabatda his- xayajon. Estetik munosabatning shaxs erkinligi, beg'arazligi, ma'lum e'tiqodga moyilligi bilan aloqadorligi.

Estetik ongning estetik xis, estetik did, estetik fikr, estetik orzu, estetik qarash, estetik nazariya kabilarning mukammal tizim ekanligi. Estetik ongning tarkibiy qismlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik. Estetik ong va individual estetik ong. Estetik ongning ijtimoiy hayotning barcha jabhalari bilan aloqadorligi va nisbiy mustaqilligi. Estetik ong va estetik faoliyat. Estetik ongning tarixiy tiplari va shakllari. Estetik ongda vorislik masalasi.

Borliqni inson tomonidan estetik o'zlashtirishda filofosiya, milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar va boshqa ijtimoiy gumanitar fanlarning ahamiyati.

Estetika fanining tizimi va uning asosiy tushunchalari va tamoyillari. Kelajagi buyuk davlatni qaror toptirishda sog'lom estetik dunyoqarashning o'rni va roli.

Estetik faoliyat

Estetik faoliyat estetik ongning hayotlashishi, moddiylashishi ekanligi. Estetik faoliyatda talab va ehtiyoj birligi. Estetik ehtiyoj, uning mazmuni va tizimi. Estetik ehtiyojda ijodning o'рни va roli.

Maishiy turmush go'zalligi. Uy -ruzg'or buyumlarida qulaylik va go'zallik uyg'unligi. Binolar, ko'chalar, xiyobonlar mutanosibligi va inson kayfiyati.

Kishilar o'rtasidagi munosabat va insonlar xatti-harakati. Etiket va go'zallik. Inson xis-hayajoni va axloq normalari o'rtasidagi bog'liqlik. Jamiyatning estetik omili va undan baxramand bo'lish muammolari.

Estetik va badiiy faoliyat. San'at estetik faoliyatning ixtisoslashgan ko'rinishi ekanligi.

Estetik va iqtisodiy faoliyat. Mehnat, mehnat qurollari go'zalligi.

Moddiy ishlab chiqarish va uning samaradorligini oshirishda estetik did va dunyoqarashning ahamiyati. Yangi texnologiya, investitsiya va ishlab chiqarishning estetik jihatlari. Dizayn-badiiy- texnik faoliyat turi sifatida. Texnika estetikasi va dizayn.

Ilmiy ijod va estetik faoliyat. Ilmiy ijodda estetik omillarning o'рни va roli. Estetik madaniyat va ilmiy ijod birligi. Ilmiy ijodning individual tabiati, tadqiqotchi talanti va professionalizmi. Ilmiy ijodda intuitsiya, tasodif va go'zallik. San'atning ilmiy ijodga ta'siri.

Mamlakat taraqqiyoti va istiqbolida estetik faoliyatning o'рни va roli.

Estetikaning kategoriyalari

Estetika kategoriyalari va ularning tabiati. Go'zallik estetikaning asosiy kategoriyasi ekanligi.

Go'zallikning xilma-xilligi va ulardagi umumiylik. Go'zallikning ma'lum ta'sirlar natijasida insonda ijobiy xis-siyotlarga boy holatning paydo bo'lishi ekanligi. Go'zallikning namoyon bo'lish darajalari. Tabiat, jamiyat, inson go'zalligi. San'atda go'zallik. Borliq go'zalligi mohiyatining san'atda aks etishi. San'atdagi go'zallikda shakl va mazmun birligi. Istiqbol va go'zallik.

Xunuklik estetikaning go'zallikka qarama-qarshi bo'lgan kategoriyasi ekanligi. Xunuklikning tabiati. Xunuklik estetik his-hayajonning ikki tomonlamaligi va uning go'zallik bilan bevosita aloqadorligi.

Ulug'vorlik va uning ko'lami. Ulug'vorlikning tabiat, jamiyat va inson faoliyatidagi ko'rinishi. Qahramonlikda ulug'vorlikka xos estetik va axloqiy sifatlarning namoyon bo'lishi.

Tubanlik - tasavvur qilib bo'lmas xunuklik, shaxs, jamiyat uchun xavf, yomonlikni o'zida ifodalovchi estetik sifat ekanligi.

Fojiaviylikning erkinlik va zaruriyat munosabatida insonning azoblanishi va o'limga aloqador o'ta ziddiyatli holatlarni aks ettiruvchi estetik kategoriya ekanligi. Hayot va san'atdagi fojiaviylik. fojining insonga poklantiruvchi ta'siri.

Kulgilikning ijtimoiy ahamiyatga ega ziddiyatlarga ma'lum bir estetik ideal nuqtai nazaridan hayajonli-tanqidiy munosabatni ifodalovchi kategoriya ekanligi. Kulgi va kulgi madaniyatining ijtimoiy hayotdagi o'rni va roli.

San'at va uning ijtimoiy tabiati

San'at madaniyatning o'ziga xos muhim jabhasi ekanligi. San'at tushunchasining keng va tor mazmuni.

San'at ob'ektlarining o'ziga xosligi. Inson taqdiri va uning ichki kechinmalari. San'atning takrorlanmas ob'ekti ekanligi. San'atning predmeti. Badiiy ijod jarayonida badiiy asar mazmuni va obrazi tizimiga singdiriluvchi narsa va xodisalar ekanligi.

Badiiy ijod va uning tabiati. Ijodkor va badiiy ijod. Ijodkor dunyoqarashi va san'at. Badiiy ijod jarayonining asosiy bosqichlari.

San'atning turlari. Adabiyot, arxitektura, tasviriy san'at, dekorativ- amaliy san'at, dizayn, muzika, teatr, kino san'at turlari sifatida. San'at asarlarida milliylik va umuminsoniylik.

Badiiy obraz va uning mazmuni. Hissiy badiiy obraz. Borliqni badiiy obrazli o'zlashtirishda individual-shaxsiy va ijtimoiy- ahamiyatlilik uyg'unligining ko'rinishi. San'atni badiiy obrazli idrok etishda ob'ektivlik va sub'ektivlik dialektikasi. Badiiy obrazli tafakkurning dunyoqarash jihatlari. Badiiy obrazni tipiklashtirish. O'zbek san'ati va adabiyotida yangi badiiy qahramon masalasi va uning echimi.

Estetik tarbiya, uning mohiyati va mazmuni

Estetik va badiiy madaniyat shaxs ma'naviy qiyofasining muhim jihati ekanligi. Ijtimoiy taraqqiyotning go'zallik qonuniyatlariga ko'ra yaratish bilan uzviy aloqadorligi.

Shaxs estetik madaniyati, estetik his, ishonch, bilim, ko'nikma va normalarning yig'indisi ekanligi.

Badiiy madaniyat va uning mazmuni. Badiiy madaniyatning ijtimoiy hayotdagi rolining to'xtovsiz ortib borishi qonuni

Estetik tarbiya jarayonida insonning barcha ma'naviy qobiliyatlarining muvofiqlashtirilishi va rivojlantirilishi. Estetik tarbiyaning bosh maqsadi go'zallik qoidalariga ko'ra yashovchi va go'zallikni yaratuvchi komil, ijodkor shaxsni shakllantirishdan iborat ekanligi.

Estetik tarbiyada san'atning o'rni va roli. Badiiy tarbiya va uning mohiyati.

Jamiyatimizning estetik ideali kelajagi buyuk davlatni qaror toptirish ekanligi.

Mustaqillikni mustahkamlash, kelajagi buyuk davlatni qaror toptirish va estetik tarbiya.

IV qism

(Mantiq)

Mantiq fanining predmeti va asosiy vazifalari

Tafakkur mantiq fanining predmeti sifatida. Bilish jarayonini ilmiy tushunish. Hissiy bilish va uning shakllari. Aqilliy bilishning o'ziga xos xususiyatlari. Bilishda tilning roli. Til informatsion belgilar tizilmasi sifatida. Belgi tushunchasi. Tabiiy va sun'iy tillar. Tilning semantik kategoriyalari. Mantiqiy atamalar.

Tafakkur qonunlari va shakllari tushunchasi. To'g'ri fikrlashning mantiq qonunlariga asoslanganligi. Fikrning chinligi va fikrlashning shaklan to'g'riligi. To'g'ri tafakkurlashning asosiy xususiyatlari.

Mantiqiy qonunlar va ularning mohiyati, turlari. Ayniyat qonuni. Ziddiyat qonuni. Uchinchi mustasno qonuni. Etarli asos qonuni. Mantiq qonunlariga rioya qilish – bilishda haqiqatga erishishning zaruriy sharti ekanligi. Fikrning muayyan mazmuni va mantiqiy tuzilishi.

Tafakkurning asosiy shakllari: tushuncha, hukm, xulosa chiqarish.

Mantiq fanining nazariy va amaliy ahamiyati. Bo'lajak iqtisodchi- moliyachining fikrlash madaniyatini shakllantirishda mantiq fanining ahamiyati.

Tushuncha

Tushunchaning mohiyati. Tushuncha shakllanishining mantiqiy usullari: taqqoslash, analiz, sintez, mavhumlashtirish, umumlashtirish.

Tushunchaning mazmuni va hajmi. Tushunchaning mazmuni va hajmi orasidagi o'zaro teskari munosabat qonuni.

Tushunchaning turlari: umumiy va yakka tushunchalar; jamlovchi va ayiruvchi tushunchalar; konkret va mavhum tushunchalar; nisbatli va nisbatsiz tushunchalar; ijobiy va salbiy tushunchalar. Kategoriya tushunchaning maxsus turi sifatida.

Tushunchalar orasidagi munosabatlar: sig'ishuvchanlik va sig'ishmaslik munosabatlari.

Tushunchalarni umumlashtirish va chegaralash. Tushunchani tariflash. Iqtisodiyot va moliya sohasida tushunchani tariflashning ahamiyati.

Tushunchalarni bo'lish va ularning turlari. Tasniflash (klasifikatsiya) va uning turlari.

Iqtisodiy bilimning shakllanishi va rivojlanishida tushunchalarning ahamiyati.

Hukm

Hukm tafakkur shakli sifatida. Hukmning mohiyati va tarkibi. Sodda va murakkab hukmlar.

Sodda hukm: sifat va hususiyat, munosabat va mavjudlik hukmlari.

Qat'iy hukmlar va ularning turlari: tasdiq va inkor hukmlar.

Murakkab hukm va uning turlari. Mantiqiy bog'lamalar: qo'shuvchi, ayiruvchi, shartli tenglik va inkor yordamida sodda hukmlardan murakkab hukmlarning tashkil topishi. Murakkab hukmlarning chin bo'lish shartlari.

Chinligi bo'yicha hukmlar orasidagi munosabatlar: sig'ishuvchanlik, sig'ishmaslik munosabatlari.

Hukmlar orasidagi munosabat. Hukmlarning modallik bo'yicha bo'linishi: ob'ektiv modallik va mantiqiy modallik.

Iqtisodiy jarayon va munosabatlarni bilishda hukmlarning roli.

Xulosa chiqarish

Xulosa chiqarishning umumiy tavsifi. Xulosa chiqarishning tarkibi va ular orasidagi mantiqiy bog'lanish.

Xulosa chiqarish turlari: bevosita va bilvosita xulosa chiqarish.

Bevosita xulosa chiqarish turlari: mantiqiy kvadratdagi hukm munosabatlariga qarab xulosa chiqarish, almashtirish orqali xulosa chiqarish, aylantirish orqali xulosa chiqarish, predikatga qarama-qarshi qo'yish orqali xulosa chiqarish. Bilvosita xulosa chiqarish turlari.

Induktiv xulosa chiqarish tushunchasi. Induktiv xulosa chiqarish turlari: to'liq va to'liqsiz induksiya.

Induktiv xulosa chiqarishning metodologiyalari: oddiy sanash induksiyasi (omtabop induksiya) va ilmiy induksiya.

Hodisalar orasidagi sabab-oqibat bog'lanishlarini induktiv tekshirish usullari. Sababiy bog'lanishlarni aniqlashda induksiyaning roli.

Ko'p omilli induktiv umumlashtirishlar haqida tushuncha. Statistika umumlashtirishlar. Induktiv xulosa chiqarishning bilishdagi ahamiyati.

Deduktiv xulosa chiqarish tushunchasi.

Sillogizm turlari: qat'iy sillogizm. Sillogizm tarkibi. Sillogizm aksiomasi. Sillogizm mohiyatning ichki qonuniyatlarini ochib beruvchi sifatida. Sillogizmning umumiy qoidalari. Kategorik sillogizm.

Shartli sillogizmlar va ularning turlari. Shartli-qat'iy xulosa chiqarish, sof-ayiruvchi xulosa chiqarish, ayiruvchi-qat'iy xulosa chiqarish, shartli-ayiruvchi xulosa chiqarish.

Qisqartirilgan sillogizmlar. Entimemani tiklash. Murakkab va qisqartirilgan murakkab sillogizmlar haqida tushuncha.

Iqtisodiyot va moliyaga oid masalalar va muammolar echimini topishda induktiv va deduktiv xulosa chiqarish usullaridan foydalanishning roli.

Argumentlash nazariyasining mantiqiy asoslari.

Muammo. Gipoteza. Nazariya

Argumentlashning umumiy tavsifi. Argumentlash va isbotlash. Isbot etish tarkibi va shakllari. Isbotlash turlari: bevosita isbotlash, bilvosita isbotlash. Bilvosita isbotlashning ko'rinishlari. Isbot etish qoidalari.

Raddiya tushunchasi. Umumiy rad etishning turlari. Rad etish usullari. Ilmiy tanqidga oid mantiqiy talablar. Isbot va rad etishda uchraydigan xatolar.

Ilmiy munozara va uning tabiati. Bahslashuv qoidalari. Bo'lajak iqtisodchi va moliyachilarda bahslashish san'atini shakllantirish.

Muammo ob'ektiv reallikni bilish, ilmiy o'rganish jarayonida kelib chiqadigan nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan masalalar yig'indisi ekanligi.

Gipoteza – bilimlar taraqqiyotining shakli sifatida. Gipotezalarni tasdiqlash jarayonida eksperimentning roli.

Bo'lajak iqtisodchi-moliyachilarda mushohada qilish qobiliyatini o'stirishda gipotezaning ahamiyati.

Nazariya ilmiy bilimlar tizilmasi sifatida. Shakllanish usuliga ko'ra ilmiy nazariyalarning asosiy turlari.

Ilmiy bilimlarni rivojlantirishda, sistemalashtirish va asoslashda mantiq fanining roli. Bo'lajak iqtisodchi va moliyachilarning fikrlash madaniyatini oshirishda mantiq fanining ahamiyati.

3. SEMINAR MASHG'ULOTLARI MAVZULARI

I qism (Falsafa)

Falsafaning bahs mavzui. Falsafada dunyoqarash muammosi

Falsafaning fan sifatida paydo bo'lishi. Falsafaning bahs mavzusi, uning jamiyat tarixiy taraqqiyoti davomida o'zgarib borishi. *

Dunyoqarash va uning ijtimoiy-tarixiy xarakteri.

Dunyoqarash va g'oya muammosi.* Iqtisodiy va falsafiy dunyoqarash.
Iqtisodiy dunyoqarashning shakllanishida falsafiy g'oyalarning o'rni va roli.

Mustaqillik dunyoqarashi va uning milliy mustaqillikni mustahkamlashdagi ahamiyati.

Qadimgi Sharq va G'arb falsafasi

Qadimgi Sharq falsafasida olam va odam munosabatining ifodalanishi. Qadimgi Xitoyda paydo bo'lgan falsafiy oqimlar: daosizm, konfutsiylik, maotsizm. *Qadimgi Turonda paydo bo'lgan diniy-falsafi ta'limotlar: zardushtiylik, moniylik va mazdakchilik.

Qadimgi Yunon falsafasining jahon falsafasi taraqqiyotidagi o'rni.

Platon va Aristotel falsafasi.

Sharq va G'arb falsafasi o'rtasidagi bog'liqlik va falsafiy tafakkur taraqqiyoti.

O'rta asr Sharqi va Evropa xalqlari falsafasi

Arab musulmon uyg'onishi. Islom falsafasi rivojida Markaziy Osiyo mutafakkirlari: Ismoil al-Buxoriy, Abu Iso at-Termiziy va Burxoniddin al-Marg'inoniylarning xizmati.*

Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Nosr ibn Muhammad al-Forobiylarning ilmiy va falsafiy qarashlari.

Evropada feodal ijtimoiy munosabatlarning vujudga kelishi. Dinning ijtimoiy hayotda bosh mafkuraga aylanishi.

Uyg'oninsh davri falsafasi. *XV-XVI asrlarda Evropada ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar: kapitalistik taraqqiyotning boshlanishi va falsafiy dunyoqarashdagi tub o'zgarishlar.

Tasavvuf falsafasi, uning asosiy yo'nalishlari va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

Amir Temurning Markaziy Osiyo xalqlari mustaqilligi uchun siyosiy kurash maydoniga chiqishi. Amir Temur va Temuriylar davrida tabiiy-ilmiy va ijtimoiy falsafiy qarashlarning rivojlanishi.*

Nemis mumtoz falsafasi sistema sifatida

I.Kant – nemis mumtoz falsafasining asoschisi. Kant falsafasida borliq, bilish, ahloq va din talqini. V.Gegel falsafasi. *Gegel falsafasida sistema va metod masalasi. Gegelning dialektik metodi. Tafakkurning borliq bilan aynanligi. Gegelning dialektik metodi. L.Feyerbaxning antropologik falsafasi va hozirgi zamon. Nemis mumtoz falsafasida izchillik va ziddiyat.

XVII-XX asrlarda Turkistonda ijtimoiy falsafiy qarashlar

XVII-XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda hukm surgan ijtimoiy-siyosiy muhit va uning falsafiy tafakkurda aks etishi.

M.Bedil va B.Mashrablarning falsafiy qarashlari va ularning Turkiston xalqlari ongida milliy o'zlikni anglashning shakllanishida tutgan o'rni. Ma'rifatparvarlik va jadidchilik harakatlarining paydo bo'lishi. Jadidchilarning ozodlik, mustaqillik uchun kurashi. Jadidchilik g'oyalarining milliy istiqloq g'oyasining manbalaridan biri ekanligi.

XX asr jahon falsafasi

XX asr jahon falsafasining o'ziga xos xususiyatlari. Hayot falsafasi, mavjudlik falsafasi, pragmatizm, strukturalizm, neopozitivizm, freydizm neofreydizm falsafasi. *XX asr jahon falsafasida inson muammosi. G'arb va Sharq falsafasining uyg'unlashuvi va hozirgi zamon jahon falsafasi.

Borliq falsafasi

Borliq haqidagi tasavvurlarning paydo bo'lishi. Borliq va yo'qlik. Doimiylik va o'tkinchilik. Ob'ektiv va sub'ektiv reallik. Harakat, makon va zamon borliqning mavjudlik usuli va shakli sifatida. Borliqning bir butunligi to'g'risida hozirgi zamon fani. Iqtisodiy makon tushunchasi va uning o'lchamlari Markaziy Osiyoda umumiy iqtisodiy makonni vujudga keltirish muammolari.

Taraqqiyot falsafasi kecha va bugun

“Aloqadorlik”, “o'zgarish” va “rivojlanish” va taraqqiyot tushunchalarining mazmuni. Taraqqiyotning hozirgi zamon modul-lari. Taraqqiyotni tushuntirishda qonun, kategoriya va tamoyillarining ahamiyati. Dialektikaning qonunlari va kategoriyalari.

Iqtisodiy taraqqiyot uning zaminlari va ko'rsatkichlari. O'zbekistonda iqtisodiy taraqqiyotning asosiy yo'nalishlari.

Inson tarixida falsafa va falsafa tarixida inson *

Insonning shakllanishi va rivojlanishida falsafaning o'rni va roli haqida qadimgi, o'rta asrlar yangi zamon va XX asr falsafasi. Inson muammosini falsafiy tahlil qilishning mohiyati va uning o'ziga xos xususiyatlari. Inson hayotining ma'nosi, mazmuni va mohiyati. Mustaqillik falsafasida insonning oliy qadriyat sifatida qaralishi. *Inson qadr- qimmat. Insonning jamiyatdagi o'rni.

Falsafada ong va ongsizlik muammosi

Ong – inson miyasining funktsiyasi, ob'ektiv borliqning sub'ektiv obrazi. Ong va in'ikos. Ong va ruhiyat. *Ong – insonning o'zini va atrof-muhitni anglashi. Falsafada ongsizlik muammosining o'rni va roli.

Ong va kibernetika. Til va tafakkur birligi.

Bilish falsafasi

*Bilish jarayoni. Bilishning dialektik xarakteri. Borliq va bilishning ziddiyatlari. Bilishning darajalari va shakllari. Fan – ilmiy bilishning maxsus shakli. *Ijtimoiy bilish va uning usullari. Ilmiy bilish va kibernetika, kompyuter. Hozirgi davrda O'zbekistonning o'ziga xos taraqqiyot yo'lini belgilashda ilmiy bilishning o'rni va roli.

II qism

(Etika)

Etika fanining bahs mavzusi

Etika fanining jamiyatdagi roli. Etika fanining boshqa ijtimoiy- gumanitar fanlar sistemasida tutgan o'rni. Etikaning axloqiy dunyoqarashni shakllantiruvchi fan ekanligi. Komil insonni shakllantirishda axloqiy dunyoqarashning o'rni va roli.*

Axloqning tabiiy, ijtimoiy, ma'naviy manbalari. Axloq va ijtimoiy taraqqiyot. Etikaning milliy va umuminsoniy xarakteri. O'zbekistonning buyuk kelajagini shakllantirishda axloqiy nazariya va amaliyotning o'rni va roli.

Axloqning ijtimoiy tabiati va uning jamiyatdagi roli

Axloq kishilarning o'zaro va jamiyat bilan munosabatlarning o'ziga xos ijtimoiy ifodasi sifatida. Axloqiy ong va uning mazmuni. Individual va ijtimoiy axloqiy ong.

Axloqiy ideal va hayot. Axloqiy amaliyot va faoliyat: qiziqish, niyat va qadr-qimmat. Axloqiy munosabatlar ijtimoiy munosabatlarning o'ziga xos jihati sifatida. Axloqiy munosabatlarning vaqtinchalik va doimiy shakllari. Axloqiy munosabatlar va axloqiy normalar.* Axloqiy norma va axloqiy baho. Axloq va uning funktsiyalari. Axloq funktsiyalari va ularning ijtimoiy yo'naltirilganligi. Komil insonni kamol toptirish axloqning bosh vazifasidir.

Etika kategoriyalari tizim sifatida

Etika kategoriyalari haqida tushuncha. Etika kategoriyalarining boshqafanlar kategoriyalaridan farqi. Etika kategoriyalarining ijtimoiy tabiati va jamiyat taraqqiyoti jarayonida boyib borishi. Etika kategoriyalarining tarixiy, umuminsoniy va milliy xarakteri. Yaxshilik va yomonlik ijtimoiy va shaxsiy xulq-atvorni, xatti-harakatni baholash mezonidir. Yaxshilik va axloqiy barkamollik. Adolat kategoriyasining mazmuni. Adolat va adolatsizlik. Mustaqillik va jamiyatda adolat tantanasi. Burch va uning ijtimoiy mazmuni.

Burchning turli shakllarda ifodalanishi. Ijtimoiy burch va shaxs manfaati. Burch, xuquq, mas'uliyat va ularning o'zaro munosabati. Kelajagi buyuk davlatning qurilishi va fuqorolik burchi. Sha'n va or-nomus jamiyat a'zolarining o'zaro munosabatlarini tartibga soluvchi, kishilar xulqiga ta'sir ko'rsatuvchi vosita sifatida.* Mustaqillik va qadr-qimmat tuyg'usi. Vijdon shaxsning o'z-o'zini nazorat etishi va javobgarligini anglash xususiyatidir. Vijdon va imon. Ma'naviy yuksalish va vijdon tushunchasining boyib borishi.

Inson hayotining ma'nosi. Inson hayotining ma'nosida xalq farovonligi, Vatan taraqqiyoti uchun kurashning o'rni.*

Baxt tushunchasining tub mazmuni. Baxtning ob'ektiv, sub'ektiv, ijtimoiy, individual, ratsional va emotsional tomonlari.

Mustaqillik va baxtni ruyobga chiqarish imkoniyatlarining ortib borishi.

Tadbirkor va uning axloqiy qiyofasi

Tadbirkorlik etikasining mohiyati. Tadbirkorlik etikasining umumiy axloqiy tizimdagi o'rni. Tadbirkorlik etikasining bahs mavzui. Tadbirkor

shaxsi va uning axloqiy qiyofasi.* Tadbirkor burchi va mas'uliyati.

Tadbirkorning turmush tarzi va uning tiplari.

Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi va tadbirkor burchi. Tadbirkorlik etikasida insonparvarlik va manfaatlar uyg'unligi. I.Karimov asarlarida tadbirkor burchi va mas'uliyati masalalarining yoritilishi.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida tadbirkor axloqi rolining yanada oshib borishi.

Barkamol avlodni tarbiyalashning vositalari va uslublari

Barkamol inson tushunchasi va uning mazmuni. Milliy istiqlol va barkamol avlod tarbiyasi. I.Karimov barkamol avlod tarbiyasi haqida.

Barkamol avlodni tarbiyalash va uning o'ziga xos sohalari.

Axloqiy tarbiyaning dolzarb nazariy va amaliy masalalari. Axloqiy tarbiya va tarbiyachining ma'naviy salohiyati. Axloqiy tarbiyaning asosiy usullari. Axloqiy tarbiyada izchillik va komplekslilik.

Mustaqillik sharoitida axloqiy tarbiya samaradorligini oshirish yo'llari va vositalari. *

III qism (Estetika)

Estetikaning bahs mavzui. Voqelikka estetik munosabat va estetikong mutanosibligi

Estetika fanining tizimi. Estetiklikning mohiyati to'g'risidagi qarashlar evolyutsiyasi. Estetik ob'ekt va uning mazmuni.

Estetik munosabat sub'ekti va uning tizimi. Estetik ong – sub'ekt-ob'ekt munosabatlarining ideal mahsuli. Estetik ongning tizimi, uning tarixiy shakllari va tiplari. Estetikaning boshqa gumanitar fanlar bilan aloqasi.* Mustaqillikni mustahkamlashda estetika fanining o'rni va roli.

Estetik faoliyat va inson

Estetik faoliyatning mohiyati va mazmuni. Insonning estetik ehtiyoji va estetik faoliyat. Tabiat estetikasi. Mehnat faoliyatida estetiklikning boshlanishi. Maishiy hayot va kishilarning o'zaro munosabati estetikasi. Tadbirkorlik va iqtisodiy estetika.* Texnika estetikasi va dizayn. Estetik faoliyat va mamlakat taraqqiyoti istiqbollari.

Estetik tushunchalar

Estetika kategoriyalari tizimi. Go'zallik kategoriyasi va uning mazmuni. Istiqlol va go'zallik.* Xunuklik va uning tabiati. Ulug'vorlik kategoriyasi.

Ulug'vorlikda tabiat, jamiyat va insonning ifodalanishi. Tubanlik – jamiyat uchun xavfni ifodalovchi sifat ekanligi. Fojiaviylik va uning ijtimoiy hayotdagi roli. Kulgililik va ijtimoiy hayot.

Nafosatni bilish va baholashda estetika kategoriyalarining o'рни va roli.

San'at va uning ijtimoiy hayotdagi ahamiyati

San'at tushunchasi va uning talqini. San'atning fandan farqi.

San'at ob'ektining o'ziga xos xususiyati. San'atning turlari va ular o'rtasidagi aloqadorlik. San'at asarlarida milliylik va umuminsoniylik. Badiiy ijod va uning bosqichlari. Badiiy obraz san'atning sintezi va uning mazmuni ekanligi. Badiiy obrazni tipiklashtirish.

Mustaqillik va yangi qahramon muammosi.*

Estetik tarbiya, uning usullari va vositalari

Estetik tarbiya va uning mohiyati va mazmuni. Estetik tarbiya va uning tarkibiy qismlari. Badiiy madaniyat, uning mazmuni, ko'rinishlari. Estetik tarbiya va badiiy madaniyat.

Go'zallik qonunlariga ko'ra yashash, yaratish va baholash. San'at va estetik tarbiya. Jamiyatning estetik ideali. Komil inson tarbiyasida estetik tarbiyaning o'рни va roli. *

IV qism (Mantiq)

Mantiqiy tafakkur rivojlanishining bosqichlari

Mantiq ilmining fan sifatida vujudga kelishi va taraqqiy etish bosqichlari.

Qadimgi dunyoda mantiq fanining vujudga kelishi. O'rta asrda Markaziy Osiyo va yaqin sharqda mantiq fani.* Evropada o'rta asr va yangi davrda mantiq fanining rivojlanishi. Mantiq tafakkur taraqqiyotining qonuniyatlarini o'rganuvchi fan sifatida. Tafakkur taraqqiyoti qonunlarini o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari. To'g'ri fikrlashning mantiq qonunlariga asoslanganligi. Hissiy bilish va uning shakllari: sezgi, idrok, tasavvur.* Mantiqiy bilish va uning shakllari: tushuncha, hukm, xulosa chiqarish.

Mantiq fanida tushuncha muammosi

Mantiq fanida tushuncha shakllanishining usullari: taqqoslash, analiz, sintez, mavhumlashtirish, umumlashtirish. Umumiy va yakka tushunchalar;

jamlovchi va ayiruvchi tushunchalar; konkret va mavhum tushunchalar; nisbatli va nisbatsiz tushunchalar; ijobiy va salbiy tushunchalar.

Turli xil tushunchalarni umumlashtirish va chegaralash. Tushunchani ta'riflash. Iqtisodiyot va moliya sohasida tushunchani ta'riflashning ahamiyati.* Mantiq fanida tushunchalarni bo'lish va ularning turlari. Iqtisodiy bilimning shakllanishi va rivojlanishida tushunchalarning ahamiyati.

Mantiqiy bilimlar sistemasida hukmning ahamiyati

Hukmning mohiyati va tarkibi. Sodda va murakkab hukmlar, ularning turlari, tasdiq va inkor hukmlar.*

Mantiqiy bog'lamalar: qo'shuvchi, ayiruvchi, shartli tenglik va inkor yordamida sodda hukmlar. Murakkab hukmlarning chin bo'lish shartlari. Mantiqda chinligi bo'yicha hukmlar orasidagi munosabatlar. Sig'ishuvchanlik va sig'ishmaslik munosabatlarning mantiqiy ahamiyati. Hukmlar orasidagi modallik bo'yicha bo'linishi: ob'ektiv modallik va mantiqiy modallik munosabatlari. Iqtisodchi mutaxassislar faoliyatida jarayon va munosabatlarni bilishda hukmlarning roli.*

Ilmiy bilimlarning vujudga kelishida xulosa chiqarishning roli

Xulosa chiqarish mantiqiy bilish shakli sifatida. Bevosita va bilvosita xulosa chiqarish.* Almashtirish orqali, aylantirish orqali, predikatga qarama-qarshi qo'yish orqali xulosa chiqarish. Oddiy sanash induktsiyasi (ommabop induktsiya) va ilmiy induktsiya yordamida xulosa chiqarish. Sababiy bog'lanishlarni aniqlashda induktsiyaning roli. Mantiqda deduktiv xulosa chiqarish va sillogizm turlari. Sillogizm mohiyatining ichki qonuniyatlari va umumiy qoidalari.* Shartli-ayiruvchi va qisqartirilgan sillogizmlar orqali xulosa chiqarish. Iqtisodiyot va moliyaga oid masalalar va muammolar echimini topishda induktiv va deduktiv xulosa chiqarish.*

Mantiq fanida argumentlash nazariyasining ilmiy asoslari

Argumentlash va ishonch-e'tiqodning shakllanish jarayoni tafsilotlari. Ishontiruvchi ta'sir o'tkazishdajitimoiy, ruhiy, lingvistik va mantiqiy omillardan foydalanish usullari.

Isbotlash turlari: bevosita va bilvosita isbotlash. Ilmiy tanqidga oid mantiqiy talablar. Isbot va rad etishda uchraydigan hatolar. Ilmiy va bahslashuv qoidalari. Bo'lajak iqtisodchi va moliyachilarda bahslashish san'atini shakllantirish. Muammoli vaziyat tushunchasi. Savol – muammoning

namoyon bo'lish shakli sifatida. Savolning mantiqiy tuzilishi. Gipotezaning umumiy va xususiy turlari. Fanda gipotezalarni saralash.

Mantiqiy sistemalashtirilgan nazariyalar. Ilmiy bilimlarni rivojlantirishda, sistemalashtirish va asoslashda mantiq fanining roli.

4. TAVSIYA ETILAYoTGAN MAVZULAR BO'YICHA KO'RGAZMA-NAMOYISH MATERIALLARI, O'QUV FILMLARI VA BOSHAQA DIDAKTIK MATERIALLAR RO'YXATI

1. Filosofiya. Biblioteka Moshkova
2. Filosofiya i Nauka (ssilki s annotatsiyami).
3. <http://www.piramyd.express.ru/all/pamyat.htm>
4. Filosofiya.
5. R.Xabbard - Vvedenie v saentologicheskuyu etiku.
6. L. V. Konovalova - Prikladnaya etika
7. <http://kiev.philosophy.ru/iphras/library/konov.html>
8. Bernard Sutor. Politicheskaya etika.
9. <http://civitasdei.boom.ru/person/postideo.htm>
10. Mark Lyutter. Vostochnaya estetika, tonchennost.
<http://www.sight.ru/photo.emax?pic>
11. O'zbekiston tasviriy san'at muzeyi. - T. 1998.
12. Gosudarstvenniy ermitaj. S.Peterburg, 2001.
13. O'zbekiston. Tabiat, shaharlar, odamlar. - T.: Telefilm, 2000.
14. Kamoliddin Behzod. - T.: Telefilm, 2001.
15. N.Jo'raev. Agar ogoh sen... - T. 1998.
16. A.Ibrohimov. Biz kim, o'zbeklar... - T. 1999.
17. Mashriqzamin - hikmat bo'stoni. - T. 1997.
18. Avloniy A. Turkiy guliston yohud axloq. - T. 1992.
19. Logika dlya vsex - vipusk N4 ot 2001 - 03 - 26
20. Logika dlya vsex - Programma po kursu logiki
21. <http://ntl.narod.ru/logic/index.html>
22. A.A. Ivin - Logika. Uchebnoe posobie
23. A.S. Karpenko - logika na poroge novogo tisyacheletiya
24. <http://philosophy.ru/edu/ref/logic/ivin.html>

5. O'ZLASH TIRISHNING NAZORATI. NAZORAT QILISHNING TURLARI

Falsafa faniga ajratilgan maksimal ball – 72 ball, bundan joriy baholash (J.B.) ga 25,2 ball, oraliq baholash (O.B.) ga 25,2 ball, yakuniy baholash (Ya.B.) ga 21,6 ball ajratilgan.

Joriy va oraliq baholashlar talabalar bilimini og'zaki, yozma shakllarda nazorat qilish hamda referatlarni tekshirish usulida o'tkaziladi. Yakuniy baholash tayanch iboralarga asoslangan yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Falsafa (etika, estetika, mantiq) faniga ajratilgan maksimal ball – 54 ball, bundan joriy baholash (J.B.) ga 12,6 ball, oraliq baholash (O.B.) ga 25,2 ball, yakuniy baholash (Ya.B.) ga 16,2 ball ajratilgan.

Joriy va oraliq baholashlar talabalar bilimini og'zaki, yozma shakllarda nazorat qilish hamda referatlarni tekshirish usulida o'tkaziladi. Yakuniy baholash tayanch iboralarga asoslangan yozma ish shaklida o'tkaziladi.

6. ADABIYOTLAR

Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. –T.: O'zbekiston, 1992.
2. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqloq va taraqqiyot yo'li. – T.: O'zbekiston, 1992.
3. Karimov I.A. Yangi uy qurmay turib eskisini buzmag. – T.: O'zbekiston, 1993.
4. Karimov I.A. Halollik va fidoyilik-faoliyatimizning asosiy mezoni bo'lsin. –T.: O'zbekiston, 1994.
5. Karimov I.A. Bizdan ozod va obod Vatan qolsin. T.2. -T.: O'zbekiston, 1996.
6. Karimov I.A. O'zbekiston: milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura. . –T.: O'zbekiston, 1996.
7. Karimov I.A. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. T.3. -T.: O'zbekiston, 1996.
8. Karimov I.A. Bunyodkorlik yo'lidan. T.4. -T.: O'zbekiston, 1996.
9. Karimov I.A. Yangicha fikrlash va ishlash – davr talabi. -T.: O'zbekiston, 1997.
10. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xafsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. –T.: O'zbekiston, 1997.
11. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni-xalq, millatni-millat qilishga xizmat etsin. –T.: O'zbekiston, 1998.
12. Karimov I.A. Adolat, vatan va xalq manfaati har narsadan ulug'. - T.: O'zbekiston, 1998.
13. Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. //Ma'rifat, 1998 yil, 29 avgust.
14. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. //Muloqot, 1998 yil, 5-son.
15. Karimov I.A. Ma'naviy yuksalish yo'lida. –T.: O'zbekiston, 1998.
16. Karimov I.A. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lidan. T.6. -T.: O'zbekiston, 1998.
17. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. –T.: O'zbekiston, 1998.
18. Karimov I.A. Olloh qalbimizda, yuragimizda. –T.: O'zbekiston, 1999.
19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni: “Respublika ma'rifat va ma'naviyat kengashini qo'llab - quvvatlash to'g'risida”- //Xalq so'zi 1999 yil, 4 sentyabr.
20. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asrga intilmoqda. –T.: O'zbekiston 1999.
21. Karimov I.A. «Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz». T.8 -T.: O'zbekiston, 2000.
22. Karimov I.A. Milliy istiqloq mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. –T; O'zbekiston, 2000.

23. Karimov I.A. Qonunga huramat, qonunga itoat – hayotimiz mezoni bo'lsin-
//Xalq so'zi 2001 yil, 9 - dekabr.
24. Karimov I.A. Rahbar, etakchi o'zi yonib, o'zgalarni ham yondirib yashashi kerak.
//Xalq so'zi, 2002 yil, 22 fevral.
25. Karimov I.A. Qoraqalpoq diyorining salohiyatini ro'yobga chiqarish, odamlar hayotini yanada yaxshilash dolzarb vazifa. //Xalq so'zi, 2002 yil, 3 may.
26. Karimov. I.A O'zbekistonda demokratik o'zgarishlarni yanada chuqurlashtirish va fuqorolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari (O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi 9-sessiyasidaso'zlagan nutqi) – //Xalq so'zi 2002 yil, 30 avgust.
27. Karimov I. A. Hayotimizning, taraqqiyotimizning huquqiy asosi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 10 yilligiga bag'ishlab so'zlangan nutq.
//Xalq so'zi, 2002 yil, 7 dekabr.
28. Karimov I.A. Biz tanlagan yo'l – demokratik taraqqiyot va ma'rifiy dunyo bilan hamkorlik yo'li. (O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi 11- sessiyasida so'zlangan nutqi) //O'zbekiston ovozi, 2003 yil, 26 aprel.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Avloniy A. Turkiy guliston yohud ahloq. –T.: O'qituvchi 1992.
2. Al-Buxoriy. Hadislar I - IV tomlar. –T.: Meros 1990 - 1992.
3. Barkamol avlod orzusi. -T.:Sharq 1998.
4. Beruniy Abu Rayhon. Tanlangan asarlar: T. 1. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar.
–T: Fan 1968.
5. Jumaboev Y. O'zbekistonda falsafa va axloqiy fikrlar taraqqiyoti tarixidan.
–T.: O'qituvchi, 1997.
6. Iskandarov B. Tasavvuf falsafasi. –T.: 1995.
7. Kaykovus. Qobusnoma. - .T: O'qituvchi, 1996.
8. Komil inson haqida to'rt risola. –T., 1997.
9. Malik Murod. O'zbek qadriyatlar. -T.: Cho'lpon,1995.
10. Ma'naviyat yulduzlari. –T.: A.Qodiriy, 1999.
11. Mashriqzamin hikmat bo'stoni. –T.: Sharq, 1997.
12. Mustaqillik: ilmiy, izohli, ommabop lug'at. –T.:Sharq 1999.
13. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar – sog'lom avlodni tarbiyalash vositasi.
Toshkent, 1996.
14. Mo'minov I.M. Amir Temurning O'rta Osiyo tarixida tutgan o'rni va roli. –T.:
Fan, 1993.

15. Mo'minov I.M. O'zbekiston ijtimoiy-falsafiy tafakkuri tarixidan. –T.: Fan 1994.
16. Ogoh bo'laylik. –T.: Akademiya nashriyoti, 1999.
17. Osnovi filosofii: Uchebnoe posobie dlya studentov. –T.: O'zbekiston, 1998.
18. Po'latov H. O'zbek mafkurasi // Muloqot. –1991 yil,2-son.
19. Sulaymanova F. Sharq va G'arb. –T.:, 1997.
20. Temur tuzuklari. –T.: Meros, 1991.
21. Farobiy. Fozil odamlar shahri. –T., Ibn Sino, 1997.
22. Falsafa. O'quv qo'llanma. –T., Sharq, 1999.
23. Falsafa. Ma'ruzalar matni. –T., 2000.
24. Falsafa. Ma'ruzalar matni. –T., Moliya instituti, 2000.
25. Qur'oni Karim. –T.: Cho'lpon, 1992.
26. Erkaev A. Ma'naviyat – millat nishoni. –T.: Ma'naviyat, 1998.
27. Qoraboev U. O'zbekiston bayramlari. –T.: O'qituvchi, 1991.
28. Xayrullaev M. Uyg'onish davri va Sharq mutafakkirlari. –T.: O'zbekiston, 1991.
29. Husanov O. Mustaqillik va mahalliy hokimiyat. – T.: Sharq, 1996.
30. Shayxova X., Nazarov Q. Umuminsoniy qadriyatlar va ma'naviy kamolot. –T.: O'zbekiston,1992.
31. Abdusalomov M. Baxt va erk kafolati. //Muloqot, 2001 yil, 6-son.
32. Avloniy A. Turkiy guliston yohud axloq. -T.: O'zbekiston, 1992.
33. Amir Temur. Temur tuzuklari. - T.: O'zbekiston, 1996 .
34. Asomova R. Komil inson – millat faxri. // Muloqot, 2001 yil, 2 - son.
35. Jakbarov M. Farobiyning adolatli jamiyat orzusi. //Muloqot, 1999 yil, 1-son.
36. Jo'raev N. Mafkuraviy immunitet. -T.: Ma'naviyat, 2000.
37. Yo'ldoshev A. Adolat – boshqaruv mezon. //Muloqot, 1999 yil, 3-son.
38. Kaykovus Qobusnoma -T. 1973.
39. Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari. -T. 1994.
40. Muxiddinov M. Komil inson talqini. //Muloqot, 2000 yil, 5-son.
41. Ortiqov A. E'tiqod va vijdon erkinligi: mushtaraklik va tafovutlar. //Muloqot 2000 yil, 6-son.
42. Ochilov N. Muhabbatning saroyi keng ekan. // Muloqot, 2000 yil, 5-son.
43. Pardaev T. Barkamol avlod tarbiyasi. //Muloqot, 2001 yil, 5 - son.
44. Raupov R. Pul va axloq. //Muloqot, 1999 yil, 1 - son.
45. Sultonmurod Olim. Milliy mafkura – xalq tayanadigan kuch. -T.: Ma'naviyat, 2000.

46. Sunnatov B. Sa'dullaev D. Yoshlar kamoli – Vatan jamoli. //Muloqot, 1999 yil, 4-son.
47. Toxirov O. Komillik – etuklik timsoli. // Muloqot, 1999 yil, 3-son.
48. Xasanov A. Ezgu ish unutilmaydi. //Muloqot, 2000 yil, 4 - son.
49. Choriev A. Insonning ma'naviy qiyofasi. //Muloqot, 1999 yil, 3-son.
50. Choriev S. Barkamol inson – insonparvar jamiyat mahsuli. //Muloqot, 1999 yil, 1-son.
51. Qur'oni Karim -T.: 1995.
52. Abdullaev S. Ulkan ma'naviy boylik. //Tafakkur, 2001 yil, 4-son.
53. Azamat Ziyov. Kuchli jamiyat falsafasi. //Tafakkur, 2002 yil, 1-son.
54. Berdiev N. Chinakam san'at talqini. //Muloqot, 2001 yil, 5-son.
55. Jakbarov M. Uyg'onish davrida inson kamoloti. //Muloqot, 2000 yil, 1 - son.
56. Juraev N. Milliy uyg'onish ruxi. //Muloqot, 2000 yil, 4 - son.
57. Ziyoeva N. Buyuk falsafa talqini. //Muloqot, 2001 yil, 2-son.
58. Karimov R. Ajdodlarimiz merosida ma'naviy qadriyatlarimiz jilosi. - T. 2000.
59. Mamashokirov S. Inson, ma'naviyat, ziddiyat. //Tafakkur, 2001 yil, 1 - son.
60. Musaev O. Tasvir va tasavvur. //Tafakkur, 2001 yil, 3 - son.
61. Nasriddinov A. Davr ijtimoiy - falsafiy meros. //Muloqot, 1999 yil, 4 - son.
62. Ochil E. Farhod – komil inson. //Tafakkur, 2000 yil, 3 - son.
63. Samatov Sh. Qadim Surxon san'ati. //Muloqot, 2001 yil, 5 - son.
64. Soatov G'. Nafosat va go'zallik bayrami. //Muloqot, 2002 yil, 2 - son.
65. Toshmatova O. Orkestr kerakmi? Albatta! //Muloqot, 2000 yil, 6 - son.
66. Umarov E. Estetika. - T. 1995.
67. Umarova D. Dizaynning estetik mohiyati. //Tafakkur, 2001 yil, 4 - son.
68. Feruza Asqar. Sirli munajat. //Tafakkur, 2000 yil, 3 - son.
69. Xamroev F. Oshiqlik boyisi olam. //Tafakkur, 2000 yil, 2 - son.
70. Xonazarov Q. O'zbek falsafasi bormi? //Muloqot, 2001 yil, 3 - son.
71. Ergashev Q. Navoiy nasrida ramziylik. //Muloqot, 2001 yil, 3 - son.
72. Yuldoshev M. Madaniyat insonni ulug'laydi. //Muloqot, 2000 yil, 5 - son.
73. Yunusova S. Milliy libos va milliy qiyofa. //Muloqot, 2000 yil, 4 - son.
74. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. - T. 1999.
75. Qudratillaev X. Ko'nglim gulning bag'ridek qondir. //Tafakkur, 2000 yil, 1 - son.
76. Qo'ziev N. Sopolga bitilgan solnoma. //Tafakkur, 2000 yil, 1 - son.
77. Abdullaev Yo. Statistikaning umumiy nazariyasi. - T. 1993.
78. Buyuk siymolar, allomalar. 1 - 2 kitob. - T. 1995 - 96.

79. Valiev B. Mantiq kursi bo'yicha amaliy mashg'ulotlar va metodik tavsiyalar. - T. 1992.
 80. Ibrohimov A.T. Moliyaviy tahlil. - T. 1995.
 81. Kamolova S., Fayzixo'jaeva D. Mantiq. - T. 1993.
 82. Raximov I. Mantiq. - T. 1995.
 83. Uprajneniya po logike. - M. 1990.
 84. Xayrullaev M.M., Haqberdiev M. Mantiq. - T. 1993.
 85. Sharipov M. Mantiq (Ma'ruzalar matni). - T. 2000.
 86. Sharifxo'jaev M., Abdullaev Yo. Menejment. - T. 2002.
- Shoalimov A.X. Sanoat korxonalarini xo'jalik faoliyatini tahlil qilish. - T. 1995.